

İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi

Analysis of the visuals in the 10th Grade Textbook, ‘Two-Dimensional Art Workshop’, Through the Concept of Values

Ali Rıza PARSA¹

İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

Emel UZUNER²

Bursa Zeki Müren Güzel Sanatlar Lisesi

ABSTRACT

The aim of the education system is to respond to the expectations of the society and shape it. In line with this goal, in order to educate the individual, textbooks with various contents suitable for the curriculum are prepared. The aim is to create a social culture ground. In order to do this, it is necessary to have common values first. Art, morality, various norms and ideas are the ones that stand out from them. The school is the most important institution in which these values are transferred. Education provides for qualified individuals in the society. Textbooks are the most important tool in transferring the subjects and the behaviors desired to be given to the students. Two-Dimensional Art Workshop has an important role in adding value to students. The subjects such as art, individual, societies' understanding of art and their lives show the role of this course in adding value to individuals. Images are important rather than writing in gaining values to the individual and society. Because the visuals give a variety of symbols, as well as subliminal messages. It is perceived faster than visual writing and its permanence is subconsciously. In this context, the individual's analysis, synthesis and emotion dimension are of great importance. Images can attract the individual's attention and reach her high perceptual dimension. This is an important gain in teaching value. In this research, information about the values of the visuals in the 11th Grade Two-Dimensional Art Workshop textbook were investigated. In this text, which is aimed at students to gain values such as diligence, help and responsibility by using visual materials, document analysis method included in the qualitative research methodology has been utilized. When the visuals in the textbook are examined in depth, it is seen that the artists and the visuals in the realism movement are less focused than the other ones. In this direction, the aim of the research is to examine the artists and visuals belonging to the realism movement and to give values to the students such as diligence, help and responsibility.

Key Words: Two-dimensional, art, values, visuals, textbook.

ARTICLE INFO

Received: 26.11.2018

Revision received:

02.12.2018.

Accepted: 02.12.2018

Published online:

03.12.218

¹ Esenyurt Üniversitesi. Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi. Mimarlık Bölümü
Doç dr.
alirizaparsa@esenyurt.edu.tr
0542 42 536 56

²Bursa Zeki Müren Güzel Sanatlar Lisesi
Öğretmen
uzuneremel68@gmail.com
0505 235 24 48

10. Sınıf İki Boyutlu Sanat Atölye Ders Kitabında Yer Alan Görsellerin Değerler Kavramıyla İncelenmesi

Ali Rıza PARSA¹

İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

Emel UZUNER²

Bursa Zeki Müren Güzel Sanatlar Lisesi

ÖZET

Eğitim sisteminin hedefi, toplumun beklentilerine cevap vermek ve onu şekillendirmeye çalışmaktır. Bu hedef doğrultusunda bireyi yetiştirmek amacıyla müfredata uygun çeşitli içeriklere sahip ders kitapları hazırlanır. Buradaki amaç, toplumsal bir kültür zemini meydana getirmektir. Bunun için de öncelikle ortak değerlerin olması gerekir. Sanat, ahlak, çeşitli normlar ve fikirler bunlardan öne çıkanlardır. Okul, bu değerlerin aktarıldığı en önemli kurumdur. Eğitim, toplumda nitelikli bireyler yetişmesini sağlar. Ders kitapları ise konuların ve kazandırılmak istenen davranışların öğrenciye aktarılmasında en önemli araçtır.

İki Boyutlu Sanat Atölye dersinin öğrencilere değer kazandırmada önemli bir rolü bulunmaktadır. İçeriğinde bulunan sanat, birey, toplumların sanat anlayışları, yaşayışları gibi konular bu dersin bireylere değer kazandırmadaki rolünü göstermektedir. Değerlerin bireye ve topluma kazandırılmasında yazıdan çok görseller önemlidir. Çünkü görseller, çeşitli semboller ifade etmenin yanı sıra subliminal mesajlar vermektedir. Görsel yazıdan daha hızlı bir şekilde algılanmakta ve kalıcılığı bilinçaltına yerleşmektedir. Bu bağlamda bireyin analiz, sentez ve duygu boyutu büyük önem taşımaktadır. Görseller, bireyin dikkatini çekerek onu yüksek algısal boyuta ulaştırabilir. Bu durum, değer öğretiminde önemli bir kazanımdır. Bu çalışmada 11. Sınıf İki Boyutlu Sanat Atölye ders kitabında yer alan görsellerin ne gibi değerler ortaya çıkarabileceğine dair bilgiler araştırılmıştır. Öğrencinin, görsel materyalleri kullanarak çalışkanlık, yardımlaşma ve sorumluluk gibi değerleri kazanmasını hedefleyen bu metinde nitel araştırma metodolojisi içerisinde yer alan doküman inceleme yönteminden faydalanılmıştır. Ders kitabına konan görseller derinlemesine incelendiğinde realizm akımındaki sanatçı ve görsellerin diğer akımlara göre daha az üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu doğrultuda çalışmada amaçlanan, realizm akımına mensup sanatçı ve görsellerin incelenerek çalışkanlık, yardımlaşma ve sorumluluk gibi değerlerin öğrenciye eğitimle verilmesidir.

Anahtar Kelimeler: İki boyutlu, sanat, değerler, görseller, ders kitabı.

MAKALE BİLGİSİ

Alınma Tarihi:
26.11.2018
Düzeltilmiş hali alınma tarihi: 02.12.2018.
Kabul Edilme Tarihi:
02.12.2018
Çevrimiçi yayınlanma tarihi: 03.12.2018

¹ Esenyurt Üniversitesi. Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi. Mimarlık Bölümü
Doç dr.
alirizaparsa@esenyurt.edu.tr
0542 42 536 56

²Bursa Zeki Müren Güzel Sanatlar Lisesi
Öğretmen
uzuneremel68@gmail.com
0505 235 24 48

Giriş

Değerler eğitimi bireyin sosyalleşme ve olgunlaşma sürecinde çok önemli bir yer kapsamaktadır. Bu eğitimin formel unsurlarını özellikle birey için böyle bir eğitim -planlansın veya planlanmasın- örgün eğitim kurumlarında almaktadır. Bu eğitimde çoğunlukla bilişsel materyaller kullanmakla beraber, eğitimin hem içeriğini hem de “Aisthesis”i içeren unsurlar sanat ve sanat eserleri oluşturmaktadır. Bunların arasında da resim sanatının özel bir yeri bulunmaktadır. Bizde çalışmamızda yukarıdaki ikili etkilerin en yoğun olarak bulunduğu 11. sınıf İki Boyutlu Sanat Atölye dersi kitabındaki görsellerde kullanılmıştır.

Son on beş yılda değerler alanı ile ilgili olarak birçok çalışma yapıldığını görmekteyiz. YÖK Ulusal Tez Merkezinde yapılan taramalar sonucunda değerler eğitimi üzerine hazırlanmış birçok tez bulunmaktadır (Akbaş, 2004; Dilmaç, 2007; Keskin, 2008; Aladağ, 2009; Çengelci, 2010; Tahiroğlu, 2011; Ülger, 2012; Gündüz, 2014). Bulunan çalışmalar içerisinde eğitim programları ve ders kitaplarında bulunan değerler olgusu kapsamı dışında kalan tezler de epey bir yekûn tutmaktadır. Bizim yaptığımız çalışma ile ilgili görsel sanatlar alanında yüksek lisans ve doktora tezi düzeyinde bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Genel manasıyla “sanatın” ve “sanat faaliyetlerinin” kendi başına bir değer olması, eğitim sürecinde kullanılan görsel materyaller ile beraber bireyin formasyonuna ikili bir etki yapacağı temel varsayımımız olarak çalışmamız boyunca tartışılacaktır. Ayrıca realizm akımının temsilcilerinden olan ressam Gustave Courbet’in çalışmaları ve onların konularına göre etkileri tartışılacaktır.

Değerler eğitiminin verilmesinde sanatsal zeminin kullanılmasının insanın duygusal, ruhsal, bilişsel, duyusal alanlarını harekete geçirerek pozitif bir varoluş süreci yaşatmaktadır. Görsel materyallerle değerler eğitiminin pekiştirilmesi ile ilgili incelemelerde bulunulmuştur. Makale araştırma verileri, Milli Eğitim Bakanlığının Güzel Sanatlar Lisesi Müfredat Programı doğrultusunda 2017-2018 eğitim öğretim yılında, 10. sınıf İki Boyutlu Sanat Atölye dersi için hazırlanmış olan ders kitabı incelenmiştir. Kitabımızda bulunan 5 öğrenme alanı, 13 ünite, 157 sayfa (adet) ve 387 sanatsal çalışma verileri analiz edilerek literatür taraması yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma metodolojisi içerisinde yer alan doküman incelemesi yapılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığının, 10. sınıf İki Boyutlu Sanat Atölye ders kitabındaki görsellerde yer alan değerlerin, görsel sanatlar eğitiminde değerler öğretimi için çalışkanlık, yardımlaşma ve sorumluluk gibi değerleri kullanılabilir olup olmadığına bakıldığında, bütün değerler için geçerli olmamakla birlikte kullanılabilir olduğu görülmüştür. 11. sınıf İki Boyutlu Sanat Atölye ders kitabındaki öğretiminde, bu değerlerin öğretiminin yapılabileceği; ancak öğretmenin iyi bir yol gösterici olması gerektiği görülmüştür. Milli Eğitim Bakanlığının 2017-2018 yılında öğrencilere 11. sınıf İki Boyutlu Sanat Atölye ders kitabı olarak verildiği, değer aktarımı için yeterli olmadığı tespit edilmiştir.

Realizmin ideolojisi, toplum ve o toplumu yaratan insanın gerçeklerine dayanır. Bu akımda konular, olaylar ve fikirler gerçeklerin uygunluğuna göre belirlenir. Realizm akımına mensup, sanatçı ve görseller incelenerek çalışkanlık, yardımlaşma ve sorumluluk gibi değerler eğitimi amaçlanmıştır. Eğitim ve öğretim süreci içerisinde öğrencinin çevresiyle ve toplumla olan ilişkilerinde değer eksenli bir bakış açısıyla çalışkanlık, yardımlaşma ve sorumluluk değeri kazandırılması amaçlanmıştır. Bu değerleri tamamlayan görsel eserlerin; öğrencinin sınıf, yaş seviyelerine uygun bir plan ve program çerçevesinde ders kitaplarına yansıtılmalıdır. Ders kitaplarının bu şekilde hazırlanması, görsel sanatlar öğrencisinin klasik resme ilgisini pekiştirmekle beraber en az bilgi formasyonu kadar önemli olan, değerleri kavrayıcı ve zenginleştirici bir etki yapacağı düşünülmektedir.

Öğretmenler değerler eğitiminde en çok iş birliğine dayalı öğrenme tekniği, yazı ve görsel okuma yöntemlerini kullanmaktadırlar. Görsel sanatlardaki değerler eğitimi ile ilgili sistemli çalışmaların aşama olarak okullardaki tüm sınıf düzeylerine, ders kitaplarına ve müfredat

programlara yayılması sağlanmalıdır. Görsel sanatlar programında kazandırılması amaçlanan değerler, değerler eğitiminde izlenebilecek yöntemler ve bu yöntemlerin uygulanışı hakkında görsel sanatlar öğretmen adayları ve görsel sanatlar öğretmenleri eğitilmelidir. Görsel okuma yöntem ve teknikleri öğretilmelidir.

1. Kültür

Kültürle ilgili bir tanımın yalın bir şekilde verilmesi, kavramın içerdiği yapı şekline kısıtlama getirmektedir. Tüm öğeleri özetleyerek kapsayan tek açıklama “onun bir yaşam biçimi” oluşudur (Varış, 1994: 96). Ancak bu tanımın “yaşam” ve “biçim” gibi açıklamaya muhtaç bir yapıyı ortaya koyduğu muhakkaktır.

Kültür, bir semboller sistemidir ancak bu sistem; yorumlama, ifade ve uyum örneklerinden oluşmaktadır. (Nieke, 2000: 52) Bu sistemin tanımı, farklı kavramların açıklanmasını gerekli kılmaktadır. Aynı şekilde sembol sözcüğü toplum içerisinde somut ve soyut unsurlara farklı bir boyut oluşturmaktadır.

Greverus, kültür kavramının tanımını aşağıdaki şekilde yapmaktadır: “*Kültür, insanın bir organizma ve bir tür olarak hayatta kalabilmek için değiştirerek ve biçimlendirerek dış ve iç doğaya dâhil olma potansiyeldir. İnsan, bu süreç içerisinde kendi çevresinden hareketle ve bu çevreyle ilgili olarak araçlar ve değerler yaratır. Bu araç ve değerler, değişen dünya koşullarına göre bunlardan uzaklaşmak gerekinceye kadar kurumsallaşmalarla ve geleneklerle bağıntılıdır. Kültür, insanın icra ettiği tüm alanları kapsar. Yani, materyallerle ilgili yaşam güvencesinden hareket ederek sosyal yaşam düzenleri üzerinden geçip estetik ve değerlere uyumlandırılmış çevre şartlarına kadar uzanır.*” (Greverus, 1982:24)

Greverus’un tanımıyla sembollere daha geniş kapsamlı bir anlam verilmiş olmaktadır. Sembollerin oluşturulması sebebi ise bir varoluş savaşına dayanmaktadır. Değişen öge, bu sembollerle birlikte dış ve iç doğadır. Bundan hareketle kültüre “doğaya hükmetme potansiyeli” olarak anlam yükleyip yaklaşmak gerekmektedir. Ayrıca bu açıklamada “araçlar ve değerler” ilişkisine değinilmekte ancak bu ilişkinin üretimsel sonucuna değinilmemektedir.

2. Eğitim

Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla bilinçli ve istendik davranış değişikliği meydana getirme sürecidir. Toplum yaşayışında yer edinmek için edinilen bilgi, beceri ve anlayışlara denir. Başka bir deyişle eğitim; bireylerin toplumun standartlarını, inançlarını ve yaşama yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir. Kısaca istenilen davranışı kazandırma, geliştirme ve yenileme süreci olarak da anlatılabilir. Eğitim için harcanan süre içerisinde yapılan tüm etkinlik, yazma, okuma, çalışma, öğrenme ve bunların sonucunda meydana gelen değişiklikler süreç kavramının içerisinde yer almaktadır.

“*Eğitim kavramı tanımlanıp okulun görevi belirlendiğinde pedagoji prensipleri*” doğrultusunda içerik tespitleri yapılmaktadır (Becker, 2001:15). Öğrenme psikolojisindeki “*ileriye ve geriye ket vurmanın*” (Ültanır, 1997:42) sebepleri canlıların sınıflandırma bilimi olarak kabul edilir. Bu sınıflandırmada kullanılan kural ve prensipler sıralandığında kültür kavramı sürekli ön plana çıkmaktadır. “*Bunlardan hareketle program düzenleme sürecine yönelik felsefe, sosyoloji, psikolojik tedbirler ve kültür bileşmelerini gösteren eğitim programının temelleri başlıklı işlem şemasında yine bu temel kavram kendisini göstermektedir.*” (Varış, 1994: 96). Bu şemada felsefi ve sosyolojik ölçütler ilişkisi içerisinde kültür öğeleri yer almaktadır. Örneğin; toplumun hedefleri, toplumsal yararlar, sosyolojik, psikolojik, ekonomik ve teknolojik değişme gibi. “*Gelişim ve öğrenme psikolojisinde önerilen öğrenme ve öğretme tedbirleri, kültürel öğelerle*” (Oaerter and Montada, 2002:89) kesişme durumundadır.

3. Değer

“İnsan, aktif olan ve yapıp eden bir varlıktır. İnsanın yapıp etmeleri, onun değerleri duyan bir varlık olmasına dayanır. Eğer insan böyle bir yeteneğe sahip olmasaydı o zaman onun içinde bulunduğu durumlar ya da karşılaştığı olaylar arasında bocalaması ve sallantı da kalması gerekirdi. Ne yapacağını şaşırın insanın hayatı böylece rastlantılara terk edilmiş olurdu. Bunun için insanın, gerçekleştirmesi gereken eylemlerini düzenleyen, onları önemine göre sıraya koyan bir “organı”na ve bir “değer duygusuna” sahip olması olasılıklar arasındadır. İnsan ancak bir “değer organına” bir “değer duygusuna” dayanarak araç arayarak ve seçerek hareket etmekle istediklerini gerçekleştirebilir.” (Mengüşoğlu,1988: 97)

“Değer problemi felsefede aslında değerlendirme problem ve değerler problemi olarak karşımıza çıkar. Çünkü “iyi nedir?”, “güzel nedir?”, “faydalı nedir?” gibi sorular sormak aynı zamanda değerlendirme etkinliğini belli açılardan problem hâline getirmektir. Saygı, dürüstlük, adalet, eşitlik gibi kişilerarası ilişkilerin temelindeki anlamla ilgili sorular ortaya koymak veya sanat, bilim, moral gibi insan başarılarının özelliklerini araştırmaksa farklı çeşitten değerleri problem hâline getirmek anlamına gelir” (Kuçuradi, 2010: 8).

Tanım ve anlam olarak yüklersek kültür, eğitim ve değer kavramlarının birbirleri ile ilişkileri ortadadır. Birey toplumun kültürünü resmi olmayan ve biçimsel eğitim sürecinden sonra kazanır. Kültürü oluşturan bölümler ise çoğu zaman birbirlerinden ayrılması mümkün olmayan değerlerdir. Bu değerleri eğitim vasıtasıyla bireye kazandırırız, o da toplumun kültürünü meydana getirir.

Çoğu zaman problemimiz hangi değerleri bireye nasıl kazandıracığımızı nasıl öğretebileceğimiz noktasında düğümlenir. Bu bir yanı ile değerlerin sınıflandırılmasını diğer yandan da nasıl bir eğitim sisteminin olması gerektiğini gösteren bir süreçsel bir problemdir. Eğitimde bu değerleri bireye nasıl kazandıracamız konusunda ders kitapları önemli rol oynamaktadır. Çalışmamızda inceleyeceğimiz değerler; çalışkanlık, sorumluluk ve yardımlaşmadır. Bu doğrultuda ressam Gustave Courbet’in yapmış olduğu resimleri ders kitabındaki eserlerden inceleyeceğiz.

Realizmin romantizme tepki olarak çıktığı dönem 19. yy.dır. 19. yy. dünya tarihinde önemli çatışmaların ve çelişkilerin ortaya çıktığı bir dönemdir. “1789-1815 arasında Avrupa’yı alt üst eden ve çıkardığı fikir akımlarının günümüze kadar etkisini sürdürdüğü bu olaylar Fransız İhtilali’nden sonra ortaya çıkmıştır” (Armaoğlu, 2010: 21).

İhtilalden sonra toplum ve birey açısından sanki daha hızlı ilerlemeye başlamıştır. Fransız Devrimi’nin ilkelerini, başta “İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi” simgeler. J. J. Rousseau’dan esinlenen bu bildiriye göre insanın doğuştan birtakım hakları vardır ve toplum, bu haklara saygıyla yükümlüdür. Bildiri, başta iki temel hak tanımaktadır: “özgürlük ve eşitlik” (Tanilli, 2006:111). Fransız İhtilali’nin bu ideallerini temsil eden ideolojilerin ortaya çıkışını destekleyen farklı toplumsal kesimler bulunmaktadır. Sanayinin gelişmesi ile birlikte işçi sınıfı ortaya çıkmıştır. Ayrıca Fransız İhtilali’nin ortaya çıkardığı imparatorlukların tahtını sarsan milliyetçilik akımları ihtilalin görüşlerini yayan Napolyon Bonaparte’ın kıtayı bir uçtan bir uca attığı savaş çemberi realizmin tarihsel perspektifini oluşturacaktır. Bu perspektifin içinde ideolojik bilim de olayın üst yapısını oluşturacaktır. Bu yüzyıl, romantizm akımı ile başladı. Aydınlanma çağı, insanın yaşam arzusunu, tamamen veya geçici olarak tatmin edememişti. Bu çağ; her şeyi, evreni, bireyi ve toplumu, sağduyu ile anlaşılabilir birtakım kurallara indirgemeye çalıştığı için çok klasikti.

Bu yüzden, 18. yüzyıl sonları ve 19. yüzyıl başlarında, entelektüel tarih sürecini kesintiye uğratan psikolojik devrimlerden biri meydana geldi. Klasik düşünme tarzında göze çarpmayan duygu, inanç, geleneksel kültürü ve eski efsanelere düşkünlük, mutlak normlara karşı bireysel başkaldırı gibi bir grup duyguya işaret eden romantizmin artık yerine realizmin gerçekliğine bırakmıştır. “Şairler ve Alman idealist filozofları, bilimin değil gerçekliğin tümünü, en önemli kısmını dahi yansıtamayacağını söylemiştir” (Alatlı, 2016:1062).

4. Realizm

19. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan realizm, romantizm akımının abartılı ve aşırı duygusallığına karşı çıkmış bir akımdır. Realizmin ana düşüncesi ve ideolojisi, toplum ve o toplumu yaratan bireylerin gerçeklerine dayanır. Bu akımda konular, sosyal olaylar ve fikirler gerçeklerin uygunluğuna göre belirlenir. Bu sosyal konuları ve fikirleri oluşturan gerçekler bütün saflığı ile yansıtılır.

İnsanoğlunun gerçeklik kavramını bilmeye, sorgulamaya, anlamayı çözümlenmeye ait yeteneklerinin mümkün olan en üst seviyedeki uygulama alanlarından sonra inandığını ayrı bir konu bütünlüğü olarak tanımlamaktadır.

Bu durum, bireyin bakış açısının değişimi ve yansıtmasıdır. Bazı nesnelere bireysel var olduğunu düşünüyormuş olmamız doğru yargılama ile kararlarımız ve nesneye ulaşma sürecinin uyuşması fikrini ortaya çıkartıyorsa bu düşünce sistemi normaldir.

Nesnenin tanımlamak için öncelikle onu tanımlayacak ve kavrayacak bir zihne ihtiyaç vardır. Gerçekçi, potansiyel ve var olmayan düşüncelerin tahmin edilebilen benzerliklerine karşı çıkar. Böylelikle, ahlaki ve estetik kararların birbirlerinden farklı olduğu hissedebiliriz. Örneğin verilen kararların şartlarının, görünüşüne ve gözleyicinin durumuna bağlı olması, benzerliği kabul eder. Nesnelere varlıklarıyla değil bizim onu kavradığımız şekliyle algılanır. Bu sebeple, ahlaki açıdan taraf tutmamanın aslında birer öznellik olduğuna yönelik tartışmalar vardır. Bu durum, dünyada bağımsız ahlaki özelliklerdense bireyin psikolojik reflekslerinin bir sonucudur. Gruplamanın farklı lisanlardaki düzenleri arasındaki benzerlik, evrenselliğin bizim üzerimize uyguladığı dayatmanın değil bireyin temel ilgilerinin ürünüdür. Kant, zaman ve değişen çevremizin zaman ve mekândaki değişimden kaynaklanmadığını insanların çevreye verdikleri tepkiden kaynaklandığını savundu. Bu duruma göre benzerlik tartışmasının oldukça soyut bir realizm kurmak için kullanıldığı düşünülebilir.

4.1. Güzel Sanatlarda Realizm

Sanatta realizm, gerçeğin idealleştirilmemesini, doğadan daha iyisini yaratma iddiasına kalkışılmamasını, tam tersine, hissedilen gerçeklerin asıl vasıflarının tespit edilmesini gözetir. “*Resim ve heykelde realizm, idealizme karşıtlık besleyen bir görüştür. Yunan heykeli, “idealist”ti*” (Turani, 2012:513). Çünkü Platon estetiğine göre gerçekleri ideal örneklerle benzetme kaygısı taşıyordu. Roma büstleri ise Yunan heykellerine göre daha realistti.

Realizm, 19. yüzyılda güçlü bir akım hâlini almıştır. Romantizmle empresyonizm arasında yer alan bu akım, ressamı atölyede mitoloji konuları işlemekten kurtarmış, doğaya çıkarmış, dış gerçekleri olduğu gibi resmetmeye götürmüştür. “*Oudry gibi eski gerçekçi ressamlardan sonra halk hayatını eserlerine konu yapan Millet, konusu bakımından tabiat karşısında çalışan Gustave Courbet, hem konuları hem de çalışma yolu bakımından realizm çığırını açmışlardır*” (Gombrich, 1972: 511).

Realizm akımının amacı real dünyanın, çağdaş yaşamın dikkatli bir gözlemine dayanan doğru, gerçekçi, objektif ve tarafsız bir betimini vermektir. Klasik sanatçılar geçmiş örnek almış, romantik sanatçılar ise düş zihinlerine sığınarak dış dünyadan uzaklaşarak kaçmaya çalışmışlardır. Realizm akımı ise gerçeği olduğu gibi yalın bir şekilde yansıtmıştır. Böylece hem eski klasik geleneğe tümüyle kopulmuş hem de romantiklerin kendi düş dünyalarına kaçış eğiliminden uzaklaşmıştır.

19. yüzyılın ortalarında teknoloji, bilim ve sanayideki gelişmeler insanlar arasında bir yükselme umudu yaratmış ve görsel olanın tek gerçek olduğu düşüncesi gelişmiştir. Realistler de bu gelişmelere koşut olarak yapıtlarına nesnel bir bakışla yaklaşarak gerçeği olduğu gibi yansıtmışlardır. Bu dönemde Sanayi Devrimi ile birlikte işçi sınıfı ortaya çıkmıştır. Sanatçıları da yapıtlarında dönemin koşullarına uygun olarak dinsel, felsefe ve edebiyatla

ilgili konular yerine iş ve işçilikle ilgili sosyal yaşamla ilgili konuları işlemişlerdir. Bu dönem antikiteye bağlı her zaman geçerliğini sürdürecektir olan değerlerin ve ölümsüz ideallerin resimsel bir yansıması olan tarih resminin de sonu olmuştur.

Realist ressamlar; Honore Daumier, Frank Duveneck, George Caleb Bingham, Jean Francois Millet, Adolf von Menzel, Gustave Courbet, Julien Dupre, Camille Corot, Edouard Manet, Anton Azbe, Jules Bastien Lepage, Peter Von Cornelius, Rosa Bonheur, Alexandre Calame'dir.

5. Sanatta Değer

Sanatta "değer"; tüm karşıt kavramların, insanın algıladığı ve algılatmaya çalıştığı, yapıta yüklediği, sanatçı ve izleyicinin uyumlu birlikteliği ile gerçekleşir. Bu süreçte etik ve estetik kaygı devreye girer. Estetik kaygıyı yaşayan sanatçı, "*ideale ulaşma çabasıyla, yapıtını değerli kılabilecek unsurların sadece belirli kurallara dayanan bir kurgu olmadığını, aynı zamanda coşkun ve hazzın da gerekliliğini bilinçaltında hisseder*". Çünkü bu, ona tabiat tarafından verilmiş bir değerdir. Bu konuda Özturan, Afşar Timuçin'den şu yorumu alıntılar yapar: "*Sanatta değer, doğrudan doğruya yapıtın insani anlamlarıyla, bu anlamlar çerçevesinde özellikle geleceğe açık bir insani etkinliği bize duyuruyla belirgindir. Yalnızca sanat, estetik değer kavramlarını, gerçek anlamda 'güzel'i ve 'çirkin'i getirir. Estetik değer kaynağı doğada değil, insanın içsel zenginliklerindedir*" (Özturan, 2002: 34). Dolayısıyla sanatçının yaşamı boyunca düşünce dünyasındaki biriktirdiği tüm deneyim ve birikimler değersel altyapıyı oluşturur. Duyusal ve öznel olduğu için soyut bir kavram olan değer'in ana kaynağı bireyin felsefi dünyasıdır. Sanatçı bu aşamada mutlu-üzgün, neşeli-öfkeli, cesur-ürkek, umutlu-karamsar, soran-cevaplayan, sorgulayan-kabullenen ve bunun gibi pek çok duygu yoğunluğu yaşar. Bu duygular sanatçının değer alt yapısındaki birikimlerle birleşir ve yapıt doğar. Bu birikimler ne kadar güçlüyse bu süreç o kadar doyurucu olur ve geleceğe güçlü değerler bırakır.

Yöntem

Model

10. Sınıf İki Boyutlu Sanat Atölye Ders Kitabında Yer Alan Görsellerin Değerler Kavramıyla İncelenmesi adlı araştırmada, nitel araştırma desenlerinden doküman (belge) inceleme yöntemi kullanılmıştır. Bu nitel araştırma; Milli Eğitim Bakanlığının Güzel Sanatlar Lisesi Müfredat Programı doğrultusunda 2017-2018 eğitim öğretim yılında hazırlan 10. sınıf İki Boyutlu Sanat Atölye dersi için hazırlanmış olan ders kitabı incelenmiştir. Kitapta bulunan 5 öğrenme alanı, 13 ünite, 157 sayfa (adet) ve 387 sanatsal çalışma verileri analiz edilmiştir.

Evren ve Örneklem

Evren ve örnekleme 10. sınıf İki Boyutlu Sanat Atölye dersi alan bütün öğrencileri kapsamaktadır.

Veri Toplama Araçları

Alt Milli Eğitim Bakanlığının Güzel Sanatlar Lisesi Müfredat Program'ı 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında hazırlanmış olan 10. Sınıf İki Boyutlu Sanat Atölye ders kitabından elde edilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Milli Eğitim Bakanlığının Güzel Sanatlar Lisesi Müfredat Programı doğrultusunda 2017-2018 eğitim öğretim yılında hazırlanan ve 5 yıllık geçerliliği süresi olan, 10. sınıf İki Boyutlu Sanat Atölye dersi için hazırlanmış olan ders kitabı incelenmiştir. Kitapta bulunan 5 öğrenme alanı, 13 ünite, 157 sayfa (adet) ve 387 sanatsal çalışma verileri analiz edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde Milli Eğitim Bakanlığının Güzel Sanatlar Lisesi Müfredat Programında 2017-2018 eğitim ve öğretim yılı için hazırlanmış olan 10. Sınıf İki Boyutlu Sanat Atölye ders kitabında yer alan görseller, realizim akımına göre görsellerin taşıdığı değerler incelenmiştir. Bu değerler; çalışkanlık, yardımlaşma ve sorumluluk değeridir. İnceleme sonucunda ulaşılan bulgu ve yorumlar bu bölümde yer almıştır.

Görseller

Araştırma, Milli Eğitim Bakanlığının Güzel Sanatlar Lisesi müfredat programı doğrultusunda hazırlanmış ders kitabı üzerinde yapılmıştır. 10. sınıf İki Boyutlu Sanat Atölye dersi için hazırlanmıştır. Her etkinliğin kazanımlarına uygun olacak şekilde detaylandırılmıştır.

Tüm araştırma sürecinde 5 öğrenme alanı, 13 ünite, 157 sayfa (adet) ve 387 sanatsal çalışma verileri analiz edilmiştir. Realizm akımının öncü sanatçısı Gustave Courbet'in eserleri incelenmiştir. Bunlar; Courbet'in "Taş Kıranlar", "Ornans'ta Cenaze Töreni", "Köyün Fakir Kadını", adlı üç eserinden oluşmaktadır. "Karşılaşma" adlı eseri öğrenciye ders dışı etkinlik içerisinde verilmiştir. Betimsel olarak da, gerçekçilik akımının diğer önemli sanatçıları Jean Francois Millet ve Honore Daumier olarak belirtilmiştir. Onun dışında realizm akımının görsel ya da betimsel olarak başka sanatçı ve eser incelenmemiştir.

Araştırmada görsel ve betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Bu analizler sürecinde öncelikli olarak bir çerçeve oluşturmak gerekmektedir. Bu doğrultuda, araştırmada aşağıda verilen eserlerin analizler yapılmıştır.

Resim 1. "Taş Kıranlar", 1849, Gustave Courbet, 165x257 Cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, Taş Petit-Palais Müzesi, Gemaldegalerie Alte Meister Dresden

Fransız sanatçı Gustave Courbet (1819-1877), gerçekçilik (realizm) akımının en önemli temsilcidir. Resimlerinin zamanın alışkanlıklarına bir protesto olmasını ve kent soylularını sarsmasını istemiş, resimlerindeki figürleri kendi doğal ortamları ve çevreleriyle resmetmiştir. Figürlü kompozisyonlarıyla manzaraları form ve renk bakımından sağlam bir gözleme dayanır.

Courbet'in 1849'daki "Taş Kıranlar" adlı eserini yakından incelersek döneminin sanat anlayışına aykırı biçimde baba ve oğul iki köylüyü yol kenarında taş kırarken fotografik

biçimde resmederek gerçekçilik akımına öncülük ettiğini müşahade ederiz. Resimde bir işçi, tek dizinin üstünde taşları parçalayıp kırmak ve çıkarmak için emek harcamakta olduğu görülmektedir. Hemen yanında yemek tenceresi bulunmaktadır.

Courbet, eserinde çalışkan ama idealize edilmiş köylüleri tasvir ediyor. Bu resim, dönemin köylü sınıfının yüzleştiği zorlu, şartları tasvir etmesiyle anıtsal bir eserdir. Courbet, iki köylü bireyi tema olarak ele alarak bu sınıfı geleneksel olarak resim konusu olan yüksek yönetici sınıf ile aynı değer seviyesine getirir. Yönetici sınıfın köylü sınıfının potansiyel gücünden çekindiği bir dönemde bu sosyal realist çalışma ile Courbet sıradan insanların statüsünü yükseltir. Ressam, soylu sınıf ile işçi sınıfını yüzleştirmiş ve aynı seviyeye getirmiştir. Aynı zamanda öteden beri sürüp gelen ya da var olan durumun çözümlüğünü resmetmiştir. Bir sanatçı olarak o dönemde yaşananlardan etkilendiği için bunu yapmıştır. Sanat çevreleri sanatçıyı bayağılıkla suçlarken sanatçı yalnızca yüksek yönetici sınıfın zevklerine hitap etmekten gündelik yaşamı tüm olağanlığıyla sunmaya yönelmişti. Aslında büyük değişim başlamıştı. Çevremizde şekillenen politik sistemin yapısı sürekli olarak değişiyor ve buna yönelik her hareket ise yeni bir “inşa etme” potansiyelini doğuruyor. Taş Kıranlar” hiçbir şeyin sabit kalamayacağını ima etmektedir. Sistemler, yapılar, fikirler, inançlar sorgulanmaya, devrilmeye ve yeniden inşa edilmeye açık olarak hiçbir şeyin tamamen sabit olmadığı dinamik durumlar olmalıdır.

Courbet’in resmindeki iki taş kırıcı, Ormans’ın kırsal kesimindeki Fransız Ornalı kasabasında yaygın olan türden düşük bir tepeye karşı koyuluyor. Tuvalde hafif bir mavi gökyüzünün görünümü bulunmaktadır. Courbet, “gerçek” olanı göstermek istiyordu. Bu yüzden çok yaşlı bir adamı ve bu kadar geri gelen emek için hâlâ çok genç görünen bir çocuğu tasvir ederek zıtlıkları oluşturdu. Bu, yüzyılın ortasındaki Fransız kırsal hayatında ortak bir özellik olan istismar ve yoksulluğun doğru bir şekilde anlatılması anlamına geliyordu. “Taş Kıranlar” adlı eserinde sanatçının anlatım tarzı ve teknik üslubu özellikleri bulunmaktadır. Bu da fırça vuruşları, kompozisyon, çizgi ve renk gibi unsurları ifade etmektedir. Taşların kendileri gibi Courbet’in fırça üslubunun 19. yüzyıl ortalarında beklenenden daha kaba bir üslup şekli vardı. Sanatçının tuvalini boyama biçimi, kısmen 1848’de hâlâ devam Fransız sanatının hâkim olduğu oldukça cilalanmış, rafine edilmiş Neoklasik stili bilinçli olarak reddetmiş olduğunun bir göstergesidir. Sanatçı, resimde genel olarak kahverengi tonları kullanılmıştır. Courbet’in tarzının belki de en belirgin özelliği, imgenin çoğunlukla dikkati çekecek kısımlarına odaklanmayı reddetmesidir. Geleneksel olarak bir sanatçı figürün elinde, yüzünde ve ön planında en çok zaman emek sarf eder. Courbet hava perspektifini çok kullanmadan, arka mekândaki kompozisyonu formları kullanarak daha “gerçekçi “bir şekilde bizlere hissettirir.

Sanatçının, doğup büyüdüğü bölgenin insanların ve önceden tarih resminde yüceltilen temalar için kullanılan devasal boyutları bu eserlerde de uygulaması, otoriteyi reddeden politik bir tehdit olarak yorumlanmıştır. Çirkinliği yüceltip, insanlığın yüksek değerlerini yok saymasından dolayı jüri üyeleri tarafından kalıplarına uymadığı gerekçesiyle sanatçının eserleri sergiye alınmamıştır.

Resim 2. “Ornans’ta Cenaze Töreni”, 1850, Gustave Courbet, 3,15 X 6.6 M, Tuval Üzerine Yağlıboya, Musee Du Louvre, Paris

Courbet’in en önemli eserlerinden biri de “Ornans’ta Cenaze Töreni”dir. Ressamın 1848 yılının eylül ayında kaybettiği büyük amcasının cenazesi, Franche-Comte Bölgesi’ndeki Doubs iline yakın köyünden kaldırıldı. Sanayi Devrimi’nin gerçekleştiği ve ölümlerin sıklaştığı dönemde dolan mezarlar için çözüm, ölüleri köyün dışına gömmektir. 1849’da başlayıp 1850’de bitirilen “A Funeral At Ornans”, yani “Ornans’ta Cenaze” adlı eserde bulunan 27 taşra insanından ayrı ayrı izin alınmış ve bir kısmının yüzü ifadelendirilirken tarihten önemli kişilerin yüzleri yansıtılmıştır. Bu resimde Ornans sakinlerine ait gerçek portreler resmedilir. Herkes oldukça sakin ve doğal halleriyle üzüntülerini yaşamaktadırlar. Eser, gerçekçilik akımının en önemli eserlerinden biri kabul edilir.

Tablonun sağında kadınlar, solunda erkekler, ortada ise kilise ve belediye görevlileri yer alıyor. Kadınların çoğunluğunun yas kıyafeti olan siyah giyindiğini ve beyaz başlık taktıklarını görüyoruz. Bir kısmı mendilini yüzüne kapamış ağlıyor. Kadınların ortasında hayalet gibi silik bir figür var. Erkeksi yüz hatlarına sahip bu figür, bize bakmaktadır. Sağ taraftaki beylerden ise bazıları üzgün görünürken bazıları tepkisiz hâledir. Daha önceleri, tarihî olayları anlatmak için modeller, aktörler kullanılırken Courbet, cenazeye katılan tüm kasaba halkını çizmeyi tercih etmiştir. Sonuç, Ornans’ta yaşamın ve yaşayanların gerçekçi bir temsili olmuştur.

Ortadaki ve en önemli kısım ise kilise görevlileri ve belediye meclis üyeleridir. Courbet’in Katolik amcası, Katolik geleneklerine göre gömülmekte; Rahip, elinde İncil okumaktadır. Rahibin önünde bir dizi yere dayalı duran adam, mezarı yer altına gömmeyi bekleyen köylüdür. Bu köylünün adı Antoine Jopseh Cassard’dır. Pabuçları aşınmış Cassard, taşranın en gerçek yüzlerinden birini yansıtıyor. Hiç sorgulamadan inanan ve rahibin okuduklarını kabul eden bir taşralı halk mevcuttur.

Tabut sol taraftan geliyor, mezara defnedilecektir. Mezar boşluğunun etrafında duran biri diz çökmüş, diğeri eliyle işaret eden iki erkek figürü, sol tarafta toplanmış din adamları ve koro çocukları vardır. Resmin sağ tarafında farklı ifadelere yasa bürünmüş bir grup orta yaşta kişiler bulunmaktadır. Yüzünü mendille kapatan iki kadın figürü görülmektedir. Kadınlar siyah giyimli, ağlıyorlar. Büyük ihtimalle yaşlı ve önemli bir kişinin cenaze töreni betimlenmişlerdir. Rahibin arka tarafında duran beyaz cübbeliler ise Tapınak Şövalyeleri sınıfına mensup. Şövalyelerden biri, elinde uzun bir sopa tutuyor. Sopanın başında Çarmıha Gerilmiş İsa ikonu var. Şövalyenin sanki seremoniden bağımsızmış gibi net bir şekilde bize bakması, Courbet’in realist bakışını en iyi yansıtır. Mezarın diğer başında, rahibin tam karşısında eli açık pozisyonda duran kişi ise belediye başkanıdır. Köylülerin dairesel bir

duruşla birbirine yakın olduğu resimdeki bir diğer ayrıntı da belediye başkanının hemen arkasında duran beyaz renkli erkek köpektir. Bu köpek başkanın köpeğidir. Gördüğümüz köpek bir anlamda yaşanan duyguların, kaosun, anın gerçekliğinin sembolü olmuştur. Anlatımcı kuramdan oluşan bir eserdir. Ressamın karakterleri tiyatral hiçbir tepki vermemiştir; aksine yüzlerindeki ifade karikatürizedir. Eleştirilenler, ressamı çirkinliği övmekle suçlamıştır. Fakat romantizmin akımın değişim gösterdiği ve önemini kaybettiği günlerde bu yeni gerçekçi yaklaşım halkın hoşuna gitmiştir.

T.J. Clark, “Ormans’ta Cenaze” adlı eserden yola çıkarak Courbet hakkında şu görüşte bulunur: “Courbet, kimliğini gizlemek için bir dizi maske takar ve bir burjuva olmamak için köylü rolü oynar. Dünyayı birilerinin emekçi sınıfı ile aydınlar sınıfı arasına düzgünce oturttuğu gibi kendisi de çok da sınıflara ayrılmamış bir topluluk olarak görmediği bohemlerin arasında yaşamayı seçer.

Courbet’in gösterdiği bu radikal eylem Fransız sanatında “gerçekçilik” akımını başlatmıştır. 1848’den XIX. yy.ın sonlarına kadar etkisini hissettirmiş olan bu akım toplumsal aydınlanmada önemli bir hizmet sağlamıştır. Sanatın her alanına yayılan realizm artık akademik çevrelerin savunduğu ideal klasisizm ve romantizm akımında yaratılan temaları reddederek yaşamsal değerler üzerine gözlemlenmelerle öne çıkmaktadır.

Resim 3. “Köyün Fakir Kadını”, Gustave Courbet, 1866, 86 X 126 Cm, Tuval Üzerine Yağlı Boya, Musee Du Louvre, Paris

Courbet, gerçekçi bir ressamın görevinin sosyal aykırılık ve dengesizlikleri ortaya koyarak doğruyu açığa çıkarmak olduğunu savunmuştur. Courbet için gerçekçilik sadece çizgi ve biçimde mükemmelliği yakalamak değildir. Ressam, hayatın sertliğini betimlerken çağdaş fikirler de geliştirmiştir. “Tabloların zamanında geçerli alışkanlıklarına karşı bir başkaldırı olmasını, kendini beğenmiş, kent soyluları şaşkına çevirmesini, geleneksel kalıpların ustaca kullanımına karşı ödün vermeyen sanatsal içtenliğin değerini haykırmasını isteyen, (I Maestri Del Coloro, 1990) bir eser olarak oluşturmuştur”. “İlkelerimden kıl payı sapmadan, vicdanıma bir an olsun yalan söylemeden, birisinin hoşuna gitmek veya kolay satabilmek için bir karış tuval olsun boyamadan, yalnızca kendi sanatımla yaşamımı kazanacağımı umut ediyorum” demiştir (I Maestri Del Coloro, 1990). Courbet, insanları alışılmış yöntemlere karşı koyarak sadece içlerinden gelen sanatsal sese kulak verme yönünde cesaretlendirmiştir.

Courbet, doğa, deniz manzaraları ve mecazi kompozisyonlarla ilgilenmiştir. Ayrıca sosyal konuları işlemiş, fakirlerin zorlu çalışma şartlarına dikkat çekmiştir. Courbet'in en önemli eserlerinden biri de "Köyün Fakir Kadını"dır (Gombrich, 1972: 67). Sanatçı, bu eserde yaşam mücadelesi veren fakir bir köylü bir anne ve küçük kızını resmetmiştir. Resimde bir kış manzarası görünmektedir. Anne sırtında yakacak olarak çalılar toplamış, soğuk ve sert havada yürümeye çalışmaktadır. Sol elinde ise ipe bağlı keçiyi bırakmamakta onu da çekelemektedir. Ön tarafında ise küçük kızı elinde ekmeğine sıkıca sarılmış yürümektedir. Uzakta ardı ardına iki köy evi bulunmakta ve kış mevsiminin çok sert olduğu gözükmektedir. Her yerde kar vardır. Uzaktaki dağlardan puslu bir hava kaplamıştır. Resmin sol bölümünde incecik bir dal ve çalılar gözükmektedir. Hafif güneş açmış ve figürlerin gölgelerine dikkat çeken sanatçı, hayatın sertliğini ve yaşam mücadelesini resmetmiştir.

Resim 4. "Karşılaşma", 1854, Gustave Courbet, 149 X 155 Cm, Tuval Üzerine Yağlı Boya, Musee Fabre, Montpellier

Gustave Courbet'in sanat dünyasında avangart sanat yapımına yönelik çalışmaları, etkisiz yaklaşımları yıkan yeni görsel anlatım yöntemleri arayışında itibarlarını riske atmaya istekli olan sanatçıları ifade eder.

1854 tarihli "Toplantı veya Günaydın Mösyö Courbet," (Gombrich, 1986:65) tablosunda ressam kendisini tablonun sağ tarafında resmetmiştir. Bu öz portre, sanatçının kendisini nasıl düşündüğüne ya da belki de nasıl görülebilmesini istediğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Eserdeki figürlerin, beden dili, giyim çeşitleri ve stilleri, yüz ifadesi, el hareketi ve çevresel bağlamı önemlidir. Bu figürleri bir sahnede aktörler olarak veya Courbet'in önerdiği gibi ülkenin bir yolunu dolaşırken karşılaştığınız insanlara baktığımızda onların kıyafet, kostüm ve etkileşimleri dikkati çekmektedir. Yanındaki adam ise kahverengi takım elbise giymiştir. Adı Calas'tır ve yanındaki adama hizmet etmektedir. Merkezdeki zengin adam hizmetkârı Calas ve köpeği tarafından çevrelenmiştir. Courbet, bu adamla köpek arasında bir bağ kurmaya çalışıyor, aynı zamanda kendisi ve üçlü arasında bir ayırım yapmaya çalışmaktadır.

Kendisi de bir ressam olan sanayici, bir bankacının oğlu ve aynı zamanda Courbet'in patronlarından biri olan Alfred Bruyas, muhtemelen Courbet'in elini sıkmak için sağ

eldivenini çıkarmış fakat Courbet' de bu jesti iade etmeyerek elinde herhangi bir hareket eylemi gözükmemektedir.

Courbet doğadan doğrudan boya yapmak için ihtiyacı olan her şeyi içeren katlanabilir bir şöveyi sırtına koymuş, boya, tuval, palet, yağ terebentin ve paçavra taşımaktadır. Sanatçı, doğaya çalışmaya giden ressam görünümündeydi. Öte yandan Bruyas, bir hizmetkâr tarafından takip edilirken yalnızca küçük bir baston taşıyordu. Bruyas ve hizmetkârı Courbet açıkça ayakta ilerlemektedir. Arka planda araba yola devam etmektedir. İki erkek arasındaki toplantı kentin huylu stiline aksine kırsal kesimin canlılığını temsil etmektedir. Bruyas'ın ve Courbet'in sakallarının farklı muamelesi bile, her insanın gerçek benzerliği ile ilişkili olmasına rağmen, tıkanmış estetiğin “işçi-sanatçı” karşıtlığının altını çizmektedir (Gombrich, 1986:64).

Endüstriyel devrim ilerledikçe kırsal kesimin yüceltilmesi bu çalışmada tam olarak görmekteyiz. Bu eser, gerçekten Courbet'in manifestosudur. İşte sanatçı, kendi yoluna giden ülkenin bir adamı olarak betimlemiştir.

Fransız Gerçekçi Jean-François Millet gibi kırsal yaşamın ve işçiliğin diğer büyük ressamlarının aksine, sanatçı Gustave Courbet çok “politik olarak aktifti” (Gombrich, 1972:65). Sanatçı, 1848'de Fransa, İngiltere ve Almanya'da başarısız bir ayaklanma serisine tanık olmuşlardır. Yapmış olduğu eserlerinde de bunları resmetmişlerdir.

Sonuç ve Tartışma

“40 yıldan beri üniversitede ders veren biri olarak üniversiteye gelen gençlerin çoğunun yapamadığını -sonrada hayata atılınca büyüklerin çoğunun yapamadığı gitgide daha fazla yapamadığı ve yapamadığını farkında olmadığı nelerdir? Bağlantı kurma olan bağlantıları görme bir önermenin mantıksal endikasyonları görme vb.

- Doğru değerlendirme
- Değer ve değerler bilgisi ile eylemde bulunma (Kuçuradi, 2010: 8).”

Sanat yapıtlarında, öğrenciye aktarım süreci içerisinde değerlendirme doğru yapılmalıdır. Bu sürecin gelişiminde değerler sistemini vererek doğru davranış eylemi kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu da diğerlerine örnek olarak teşkil etmektedir. Sanat yapıtı yaşamamızı çeşitlendirmemize, çoğaltmamıza, anlamlı hâle gelmesine yardımcı olan en önemli etkinliğimizdir. Sanat asırlık serüveninde döneminin yaşam koşulları, teknolojisi, ekonomisi ve siyasî yapısı ile olan ilişkisinde, kazandığı değerler bütününe göre insanlığın evrensel değer yargılarının oluşmasına en büyük katkıyı sağlamıştır. Bunu eğitim ve öğretim sürecinde kazandırılması elzemdir. Bu kazanım süreci hiçbir zaman bireye tek yönlü bir etki yapmaz. Eğitim gören bireyin yaşamdaki en önemli başarılarından olan değerlerle donatılmasıdır. Bu değerler pozitif ve güçlü düşünebilen, yapabildiği analizleri algılayabilme gücüne sahip bireyin içsel hareketliliklerinin zamana ve koşullara göre değişen yargısal ürünüdür. Bu yapısal niteliklere sahip olmayan bireyin değer kavramını düşünmesi ve algılaması olanaksızdır. Ancak, düşünmek, çözümlenmek ve algılamak, anlamın ve kavramın başlangıç aşamasıdır. Türkiye'deki yayıncı ve yazarlar, konuyu çözümleyici görselleri seçerek yazdığı kitabı olgunlaştırmaktadırlar. Öğrenci öğrenme aşamasında yazı ve görsel birbiriyle paralel gitmesi halinde öğrenmeyi kalıcı hale getirir. Öğrenme sürecindeki oluşturulan çalışmalarda görselliğin yeri çok önemlidir. Bunu sağlayan özellikle görsel sanatlardır. Çalışmamızda 10. sınıf iki boyutlu sanat atölye ders kitabı incelenmiştir. Ders kitabının görselleri incelediğinde; Realizm akımındaki sanatçı ve görseller diğer akımlarla karşılaştırıldığında daha işlendiği görülmektedir. Realizm akımı ressamlarından sadece bir tane sanatçı ve üç eseri incelenmiştir. Realizmin, toplum ve o toplumu yaratan insanın gerçeklerine dayanır. Bu akımda, konular, olaylar ve fikirler gerçeklerin uygunluğuna göre belirlenir. Realist akımın öncü sanatçısı Gustave Courbet, eserlerinde çalışkanlık, yardımlaşma ve sorumluluk ile ilgili eserlerini değerlendirdik. Ders kitaplarına konan

görsellerde özellikle görsel çeşitliliğini arttırmak gerekmektedir. Öğrencinin gelişmişlik düzeyi dikkate alınarak, sanatçı ve görsel seçiminin arttırarak yapılması daha yerinde olacaktır. Çünkü görseller, çeşitli semboller ifade etmekte bunun yanında subliminal mesajlar vermektedir. Öğrenciye bilinç dışı herşeyi yükleyebilmektedir. Görseli yazıdan daha hızlı bir şekilde algılamakta ve kalıcılığı bilinçaltına yerleşmektedir. Bireyin analiz, sentez ve duygu boyutu büyük önem taşımaktadır. “Burada bireysel irade algısının üç birleşeninden söz edilir; akıl/ mantık, duygusal algı ve sezgi gücü”dür. (Karasar, 2018:14). Akıl/mantıkta kavrayış, muhakeme, sentez ve yargılama vardır. Gerçekler bu yolla algılanmaya çalışılmaktadır. Duygusal algı, beş duyu organı ile edinilen “objektif” tespitler ile sınırlıdır. Geleneksel bilimsel algının en çok kullanılan veriler bu yolla temin edilmektedir. Sezgi gücü, bireysel iradede özneliliğin en yoğun yaşandığı algılama boyutudur. Görsel seçimde, bireyin dikkatini çekerek onu yüksek algısal boyuta ulaştırılabilir. Daha da önemlisi yapılacak dersin kişinin aurasına ve toplumsal boyutuna göre tasarlanması gerekmektedir. Konunun etik, estetik uzmanları, alan hâkimiyeti olan öğretmenleri, öğretim üyeleri, sosyologlar ve psikologların tartışması sonucunda bu seçkinin yapılmasının eğitim, öğretim süreci açısından daha anlamlı ve kalıcı olacağını düşünmekteyiz. Bu durum, değer öğretiminde önemli bir kazanımdır. Görsel semboller, cümlelerin resimlere dökülmüş hâlidir. “Olan bitenlere ve yapılanlara insan hakları bilgisi ile bakabilmek”, Kuçuradi’nin eğitim özellikle değerler eğitimi ile ilgili söyledikleri güncelliğini ve geçerliliğini devam ettirmektedir.

Öneriler

Değer altyapısının oluşumu, bireyin tüm yaşamı boyunca imgesel, gözlemsel ve deneysel birikimlerinin güç ve boyutlarına göre gerçekleşir. Bu birikimlerimiz ne denli güçlüyse bu süreç, o kadar doyurucu ve geleceğe o kadar artı değerler bırakacaktır. İnsanın tüm yaşamında, imge, gözlem ve deneylerinin bileşkesi, değersel bir altyapı birikimi oluşturmaktadır. Düşünsel dünyalar zayıf ve yalın olursa, bireyin zihinsel dünyası, değer’e verimli bir altyapı oluşturamayacaktır. Bir kitap, yazı, şiir ve görsel yapının önemini, böyle bir yapının yaratılmasının insanlık ve dünya için anlamının ne olduğunu göstermek, bu imkânların etik değerler bakımından anlamının ne olduğunu göz önüne sermektir. Ders kitaplarına konan görsellerde önerimiz özellikle görsel zenginliğini arttırmak gerekmektedir. Öğrencinin düzeyi, algısı dikkate alınarak, sanatçı ve görsel seçiminin arttırılması daha olumlu olacaktır. Ders kitaplarının toplumsal boyutuna göre tasarlanıp, konunun uzmanı olan etik veya estetik uzmanlarının, psikologların, sosyologların tartışması sonucunda bu seçkinin yapılmasının eğitim ve öğretim süreci açısından daha anlamlı, bilinçli, yapıcı olacağını düşünmekteyiz.

Görsel okuma yöntem ve tekniklerinin değerler eğitimi üzerindeki etkisi, görsel sanatlar öğretmelerinin yeterlilik algılarına ilişkin çalışmalar yapılabilir. Diğer ülkelerde yapılan görsel sanatların değerler eğitimi üzerindeki etkisi ile ilgili bir program yapılabilir. Dünya ve Türkiye’deki görsel sanatlar ve değerler eğitimi programına ilişkin karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir. Öğretmenler değerler eğitimi uygulamalarında çalışkanlık, yardımlaşma ve sorumluluk değeri kadar adalet, gılgüven, saygı, duyarlı, estetik ve birey bilinci gibi değerlere de yer vermelidir. Değerler eğitiminde öğrencilere kazandırılmak istenen kazanımlar ders kitaplarında ve müfredat programlarında yer almalıdır. Görsel sanatlar öğretmen adayları değerler eğitimi konusunda bilinçlendirilmeli ve değerler eğitimi konusundaki eksiklikleri hizmetiçi eğitim faaliyetleriyle giderilmelidir.

Kaynakça

- Alatlı, A. (2010). (Der; 1062). *Batıya Yön Veren Metinler*. c3. İstanbul: Alfa Yayıncılık
- Armaoğlu, F. (2010). *20.Yy Siyasi Tarihi*. (17. Basım) sf.21. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Becker, G. (2001). *Unterricht Planen Handlungsorientierte Didaktik*. Weinheim und Feldbusch, Hans und Jüttner. Werner, (1990). *Gustave Courbet. 1963 by Fratelli Fabbri Editöri, Deutsche Lizenzausgabe 1967 des Orijinaltitels,, I Maestri Del Coloro, İtaly*
- Düz, N. (2011-08). Apollonik Ve Dionysostik Öğeler Bağlamında Sanatta Değer Kavramı, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi ART-E*, 1(3).
- Gazi Üniversitesi. (2003). *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Esin ÖZER. 23 (3). 24-295.
- Greverus, I. M. (1982). Plâdoyer für eine multikulturelle Gesellschaft. In Volker Nitschke (Hg.) *Stuttgart: Multikulturelle Gesellschaft - multikulturelle Erziehung*.
- Gombrich, E. H. (1986). (Çev: Cömert, B.). *Sanatın Öyküsü*, (8. Baskı), sf.512. Ankara: Remzi Yayınevi.
- Gombrich, E. H.(Çev: Cömert, B.). (1972). *Sanatın Öyküsü*, 12. Baskı, sf.511. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Karasar, N. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*, sf.14. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kuçuradi, İ. (2010). *İnsan ve Değerleri*, sf.8. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Mengüşoğlu, T. (1994). *Felsefeye Giriş*, İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Mengüşoğlu, T. (1988). *İnsan Felsefesi*, sf.97. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Oerter, M. (2002). *Entwicklungspsychologie Beltz PVU. Trier*, 1(2). 2, 4-5.
- Özturan, M. (2002a). Bir Sanat Yapıtında Estetik Kaygı Zorlamaları, *Fotoğrafya Dergisi*, 1 (14). s.e. 06 Mayıs 2009.
- Özturan, M. (2002b). Bir Sanat Yapıtının Değersel Sınırlamaları, *Fotoğrafya Dergisi*, 1(15).
- Tanilli, S. (2006). *Uygarlık Tarihi*, sf.111. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Turani, A. (2012). *Dünya Sanat Tarihi*, sf. 513. İstanbul: Remzi Yayınları.
- Ültanır, G. (2000). Öğrenme matrisi ve yapısı, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1).1.
- Varış, F. (1994). *Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikleri*. Ankara: Alkım Kitapçılık Yayıncılık.
- Millî Eğitim Bakanlığı. Ortaöğretim Genel Müdürlüğü. [20.01.2018]. Güzel Sanatlar Lisesi. Öğretim Programı. İki Boyutlu Sanat Atölye. Dersi.11.
- <https://www.google.com.tr/search?q=%C4%B0K%C4%B0+BOYUTLU+SANAT+AT%C3%96LYE+DERS%C4%B0+%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M+PROGRAMI&oq=%C4%B0K%C4%B0+BOYUTLU+SANAT+AT%C3%96LYE+DERS%C4%B0+%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M+PROGRAMI&aqs=chrome..69i57j35i39.1195j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8>